

БАНК ЖҮЙЕСІН БАСҚАРУДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕЛЕР

Андатпа

Мақалада банк жүйесін басқарудың шетелдік тәжірибелері қарастырылды. Әлемдік банк жүйелері бойынша АҚШ, Германия, Жапония елдерінің тәжірибелері салыстырылды. Қазіргі кезде ислам банк жүйесінің даму ерекшеліктеріне жан-жақты зерттеу жасалынды.

Түйін сөздер: банк, банкті басқару, банк жүйесі, шетелдік тәжірибе, ислам даму банкі.

Қазіргі экономиканың маңызды құрамдас бөлігі банк жүйесі болып табылады, ол қызметтің осы саласын неғұрлым байыпты реттеуді талап етеді. Банк саласындағы институционалдық реттеудің әлемдік тәжірибесін терең зерделеу қажет.

Қазіргі банктік жүйелер бір, екі немесе үш деңгейдің болуымен сипатталады. Алайда, бір және үш деңгейлі жүйелер сирек кездеседі, ең көп таралған түрі - екі деңгейлі банк жүйелері. Банктік реттеудің халықаралық тәжірибесінде көптеген жылдар бойы өздерінің банктік жүйелеріндегі әлемдік экономикаға қызмет көрсету үшін негізгі бәсекелестер АҚШ, Германия және Жапония болғанын атап өтуге болады. Осы елдердің банктік жүйелерін салыстыру 1-кестеде келтірілген.

Кесте 1 - Әлемдік банк жүйелері

	АҚШ	Германия	Жапония
Банк түлері	-Федералды бағыныстағы ұлттық банктер; - Федералды жинақ банктері; -Штаттардың жинақ қауымдастықтары; -Жекелеген штаттардың жергілікті (провинциялық) банктері; -Кредиттік бірлестіктер	-Жеке коммерциялық банктер; -Мемлекеттік банктер; -Кооперативті банктер	- Орталық банк; -Коммерциялық жалпыұлттық банктер; -Қалалық банктер; -Сенім банктері; -Аймақтық банктер; -Ұзақ мерзімді кредиттеу банктері; -Шетелдік банктер; -Басқа несие мекемелері; -Мемлекеттік почта-жинақ кассалары
Реттеуші және реттеу функциялары	1. Федералды үкімет және Федералды заңдар: А) Федералды жүйе Резервтер: *монетарлық саясат; *банктерді қадағалау және реттеу; б)бағалы қағаздар және биржалар жөніндегі Комиссия; в)Қаржы министрлігінің валюталық бақылау басқармасы; г)депозиттерді сақтандыру жөніндегі Федералдық корпорация. 2.Штаттағы мемлекеттік заңдар	1. Заңға сәйкес өзін-өзі реттеу қағидаттарында банктердің барлық түрлері және Секторлық келісімдермен 2.Қаржы министрлігі ел Үкіметі өтейтін неміс банктеріндегі салымдар бойынша кепілдіктердің жиынтық көлемін кеңейтті	1.Орталық банк: коммерциялық банктердің кредиттері бойынша пайыздық мөлшерлемелерді реттеу, банк қызметін қадағалау 2.Қаржы министрлігі: *Банктерді үнемі тексеріп отыру; *Монетарлық саясат; *Депозиттерді қорғау схемасы. 3.Банк салымдарына кепілдік беру корпорациясы

Институционалдык өзгерістер жағдайында банк жүйелерін мемлекеттік реттеудің әлемдік тәжірибесін талдау кезінде БСБ сияқты құбылысты қарастыруға болмайды. Еуропаның 11 елінің орталық банктері келісімге қол қойды, онда олар ұлттық валютаны жаңа ақша бірлігі -еуро пайдаланудан өз еркімен бас тартты. Ақша-кредит саясатын әзірлеу және іске асыру осы күнге дейін орталық банктердің Еуропалық Одағының (ЕОБ) құрамына кіретін ЕОБ (Еуропалық Орталық Банк) жүзеге асырылды.

Еуро негізгі резервтік валюталардың біріне айналады, бұған дейін бұл мәртебені неміс маркасы жасаған. Еуровалютаның үлесі арта бастайды, өйткені банктер өз резервтерін әртараптандыру мүмкіндіктерін іздейді және еуроаймақ елдерінің саудасы артып келеді.

ХБЖ –бұл Еуропалық экономикалық қоғамдастыққа мүше мемлекеттердің ұлттықтан жоғары Еуропалық Орталық банкінен (ЕОБ) және ұлттық орталық банктерінен (ҰОБ) тұратын халықаралық банк жүйесі. Бұл жүйенің болуы Еуропалық экономикалық және валюталық одақтың қалыптасу процесінің ажырамас бөлігі болып табылады. Орталық банктердің Еуропалық жүйесін құрудың негізгі мақсаты, ББҚ және ЕОБ Жарғысының 2-бабына сәйкес, баға тұрақтылығын қолдау болып табылады.

Еуропалық ОБ жүйесі осы міндеттерді орындау кезінде пайдаланатын бірқатар функцияларға ие:

-банкноттар мен монеталардың эмиссиясы. Еуропалық Орталық Банк-бұл еуроода көрсетілген банкноттарды шығаруға рұқсат алуға құқығы бар жалғыз ұйым;

- Банктік қадағалау саласындағы ынтымақтастық. БСБ-ның банктік қадағалауды жүзеге асырудағы рөлі айтарлықтай шектеулі. БСБ банктік қадағалауды жүзеге асыруда басты рөл атқармайды — ол тиісті іс-шараларды ұйымдастыруға және өткізуге жәрдем көрсетеді, сондай-ақ осы жерде қолданылатын заңнаманың қолданылу салалары және оны қолдану тәртібі бойынша өз ұсынымдарын ұсынады;

-Консультативтік функциялар;

-Статистикалық мәліметтерді жинау.

Егер біз Орталық банктердің Еуропалық жүйесін АҚШ-тың Федералды резервтік жүйесімен салыстыратын болсақ, онда кейбір ұқсастықтарды атап өтуге болады. АҚШ ФРЖ 13 банктен тұрады, олардың басында The Bank of New-York басқарады және елдің Орталық Банкі рөлін атқарады.

Дания, Греция және Швецияны қоспағанда, БСБ-ға мүше барлық елдер тең жағдайға ие. Бұл елдердің ұлттық банктері ерекше мәртебеге ие-олар еуроаймақ үшін бірыңғай ақша саясатын жүргізуге қатысты шешімдер қабылдауға қатысуға құқылы емес, сонымен қатар мұндай шешімдерді жүзеге асыруға құқылы емес.

«Еуро аймағына» қатысушы барлық елдер үшін бірдей осы операцияларды жүргізу шарттары ақша нарығына қатысушыларға Еуропалық экономикалық және валюталық одақтың ақша-кредит саясатының негізделген бағыттары туралы ақпарат береді және оның бірлігін қамтамасыз етеді.

Қазіргі жағдайда банк қызметін реттеуді талдау кезінде ислам банкингі сияқты құбылысты қарастырған жөн. Ислам банкингі -исламның діни ережелеріне сәйкес келетін банктік істерді жүргізу тәсілі.

Ислам банкингі жұмыс істейтін қағидалар:

-несие пайыздарына жалпы тыйым салу;

-алыпсатарлық-пайдалануға тыйым салу;

-өз мүдделері үшін белгілі бір жағдайлар немесе басқа адамдардың қиындықтары(мысалы, саяси қиындықтар туралы алыпсатарлық);

-құмар ойындарға тыйым салу (лотерея және т. б.).

Экономикалық әрекеттерді іріктеудің нақты шарттары бар екенін атап өткен жөн. Мысалы, инвестицияларға тыйым салу:

-алкоголь мен темекіні өндіру және тұтыну;

-жезөкшелік;

-порнография;

-сиқыршылық.

Қазіргі уақытта көптеген елдердің орталық банктері Ислам банк жүйесін дамыту үшін мамандандырылған қадағалау және реттеу бөлімшелері құрылатын перспективалы бағыттардың бірі ретінде қарастырады.

Әлемдік деңгейде ислам банктерін дамыту мен реттеуде басты рөл:

-Ислам Даму Банкі;

-Исламдық қаржы институттарына арналған бухгалтерлік және аудиторлық ұйым;

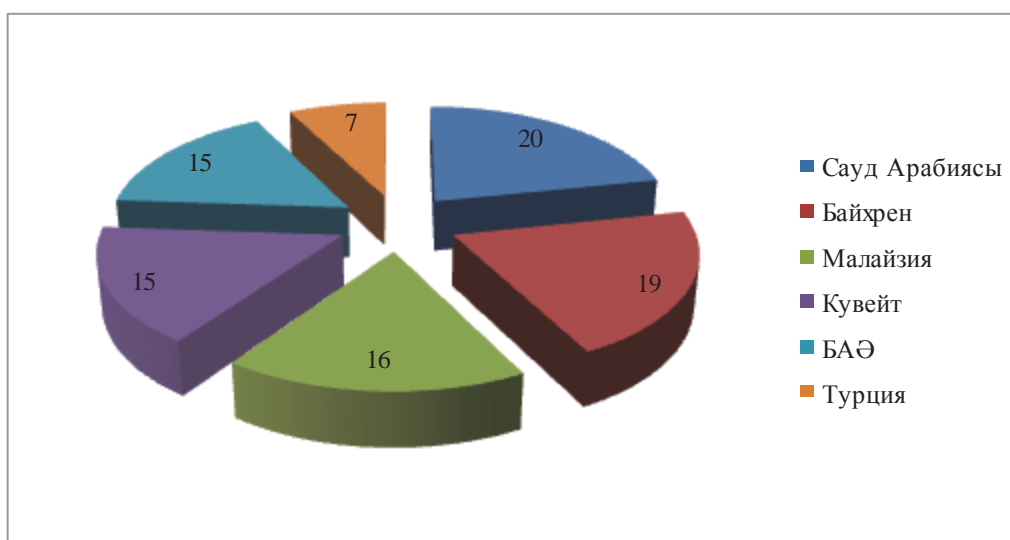
-Ислам банктері мен қаржы институттарының халықаралық Бас кеңесі;

-Исламдық қаржы қызметтері жөніндегі кеңес ислам банкингін мемлекеттік реттеуден басқа, бақылаудың ерекше (тек банкингтің осы түрі үшін) жүйесі -шариғаттық бақылау бар.

Бүгінгі таңда әлемде шариғатты бақылаудың бірыңғай моделі жоқ. Әрбір елге оған тән жүйе, оның негізгі факторларын исламдық қаржыландыру саласындағы шариғат сарапшыларының қызметіне қатысу деп атауға болады. Оларға мемлекеттік органдардың реттеуі, шариғат мектептерін дамыту және іскерлік тәжірибе жатады.

Сыртқы және ішкі шариғатты бақылауды ажыратуға болады. Сыртқы бақылау шариғат бақылау кеңестері (комитеттер және т.б.) жүзеге асыратын бақылау болып саналады. Бұл органдар исламдық коммерциялық заңға мамандандырылған тәуелсіз заңгерлер (фикһ әл-муамалат).

Жоғарыда айтылғандай, Батыс жүйесі бар елдердегі исламдық банк мекемелерінің қалыпты жұмыс істеуі үшін арнайы жағдайлар жасалып, белгілі бір ережелер орындалуы керек. Бірақ бұған қарамастан, ислам банкингі әлемдік қаржы жүйесіне сенімді түрде кіреді — оның айналымы жылына шамамен 10-15% - ға өсуде. Бүгінгі таңда 300-ге жуық исламдық банк мекемелері бар. Олар 51 мемлекетте, соның ішінде АҚШ, Ресей және бірқатар Еуропа елдерінде ұсынылған. Ислам банктерінің негізгі үлесі Сауд Арабиясы, Түркия, Малайзия, Кувейт, БАӘ және Байхренге тиесілі (1-сурет).

Сурет 1. Елдердің банк жүйелеріндегі ислам банктерінің пайыздық үлесі

Бүгінгі таңда банк жүйелері күрделі және кең құрылымға ие, ресми және бейресми институттар кіреді. Әрбір ел өзінің банк жүйесін жаңғыртуға ұмтылады, бұл банктердің халықаралық деңгейге шығуымен, демек, басқа елдер тарапынан сенім мен құрметтің нығайуымен байланысты.

Қорытындылай келе, қазіргі уақытта көптеген елдерде көптеген қаржылық делдалдары бар екі деңгейлі банк жүйесі бар, олардың әрқайсысы өзінің белгілі бір функцияларын орындайды. Кейбір елдерде оффшорлық банктер жүйесі жақсы дамыған, басқаларында -ипотекалық, үшіншіден -жинақ. Бір нәрсені нақты айтуға болады, әр жүйе жеке болып табылады және елдің несие жүйесінің негізі болып табылады, онсыз оның өмір сүруі мүмкін емес.

Банк қызметінің экзогендік фонының үздіксіз өзгеруіне себеп болатын әлемдік экономикадағы жаһандық процестердің жеделдеуіне, сондай-ақ дағдарыстан кейінгі өзгерістерге байланысты әлемдік және жергілікті банк жүйелері терең өзгерістерге, сондай-ақ мемлекет тарапынан мұқият бақылауға және оны қолдауға мұқтаж екендігі айқын көрсетеді.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТ ТІЗІМІ

1. Менеджмент: учеб. пособие / Х. Х. Кусаинов [и др.]. - Ақтобе : АУ им. С. Баишева, 2018. - 305 с.
2. Молдашев, Ф. Қ. Менеджмент негіздері: оқу құралы / Ф. Қ. Молдашев, Т. Қ. Қуанғалиева. - Орал : Жәңгір хан атындағы БҚАТУ, 2016. - 412 б.

3. Дуракова, И. Б. Управление персоналом: отбор и найм. Исследование зарубежного опыта: монография / И. Б. Дуракова. - М. : Центр, 2018. - 160 с.
4. Шелекбай, Ә. Д. Банк ісіндегі тәуекел-менеджмент: теориясы, әлемдік практика, Қазақстан тәжірибесі : оқу құралы / Ә. Д. Шелекбай, Н. А. Әлмереков. - А. : Экономика, 2017. – 208 б.
5. Бекболатұлы, Ж. Қазақстанның банк жүйесі: оқу құралы / Ж. Бекболатұлы. - өңделіп толықтырылған 2-е басылым. - Алматы : Экономика, 2019. - 192 б
6. Мақыш, С. Б. Коммерциялық банктер операциялары: оқу құралы / С. Б. Мақыш. - 2- басылым. - А. : ИздатМаркет, 2014. - 272 б.
7. Жұмамбаев, С. К. Адам ресурстарын басқару : бакалавр. және магистр. арналған оқу құралы / С. К. Жұмамбаев. - Алматы : Қазақ университеті, 2017. - 234 б.

РЕЗЮМЕ

В статье рассмотрен зарубежный опыт управления банковской системой. Сравнялся опыт стран США, Германии, Японии по мировым банковским системам. В настоящее время проведено всестороннее исследование особенностей развития исламской банковской системы.

RESUME

The article discusses foreign experience in managing the banking system. The experience of the United States, Germany, and Japan on World Banking Systems was compared. Currently, a comprehensive study of the specifics of the development of the Islamic banking system has been conducted.

УДК 338.436.33

Воробьева К., БЭК-42

Научный руководитель: **Есенгалиева С.М.,** доктор PhD, ст. преподаватель

Западно-Казахстанский аграрно-технический университет им. Жангир хана, г. Уральск

ОСОБЕННОСТИ И ПРОБЛЕМЫ ОРГАНИЗАЦИИ БАНКОВСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ

Аннотация

Цифровизация бизнес-процессов-одно из самых востребованных направлений, в котором работают все субъекты современного рынка. В тех случаях, когда дистанционное обслуживание становится все более приемлемым, представители бизнеса, в том числе и банк, должны работать над автоматизацией и ускорением основных процессов. Традиционное банковское дело постепенно уходит в прошлое. Сегодня банки стремятся быть полностью цифровыми. Чтобы иметь стабильное положение на рынке, необходимо быстро адаптироваться к меняющимся условиям, иметь четкое представление о том, чего хочет клиент, и в связи с этим сформировать бизнес-модель, которая будет актуальна в этих условиях.

***Ключевые слова:** цифровизация; банки; дистанционное банковское обслуживание; каналы продаж, экономика.*

Современный мир показывает внедрение новых технологических изменений каждое десятилетие. Именно эти условия определяют глобальные тенденции развития всех сфер промышленной и социальной жизни в ближайшие годы. Развитие экономических систем в быстро меняющемся мире напрямую зависит от ускоренной адаптации к потребностям технологической среды и сложных процессов цифровой трансформации экономики:

Оцифровка экономики повлияла на большую часть населения и требует оперативного предоставления финансовых услуг, тем самым создавая серьезные проблемы для существующих банковских изменений. Улучшение банковской деятельности в цифровой среде обновляет проблему качественных изменений в модели взаимодействия банков и организаций. Еще одной важной задачей является необходимость владения и внедрения новейших цифровых технологий со стороны банков, внедрение электронных банковских услуг. Экономические условия в Казахстане и мире постоянно меняются, а рынок продуктов и банковских услуг развивается динамично и глобально.

Эти изменения определяют не только использование передовых компьютерных технологий, но и способствуют формированию особой цифровой операционной среды всех экономических